HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לאיזה שירצו יעלו [א] רב מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה ואמר רב מתנה [ב] אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה [א] תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה [ג] (תניא) רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה לפי שאינן יבשין אמר רב מנשיא וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף [ד] (יאסף) [ה] (תני רב יוסף) מאי יאסף אמר רב יוסף תקבריה אימיה: שבהן בנות ירושלים כו': ת"ר בת מלך שואלת מבת כהן גדול בת כהן גדול מבת סגן ובת סגן מבת משוח מלחמה ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט וכל ישראל שואלין זה מזה כדי [ו] שלא יתבייש את מי שאין לו: כל הכלים טעונין טבילה: אמר רבי אלעזר אפילו מקופלין ומונחין בקופסא: בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים: תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם: [ז] מיוחסות שבהן היו אומרות בחור וכו': תנו רבנן יפיפיות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם ליופי שאין האשה אלא ליופי מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם למשפחה לפי [ח] שאין האשה אלא לבנים מכוערות שבהם מה היו אומרות קחו מקחכם לשום שמים ובלבד שתעטרונו בזהובים אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמ' [1] ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

לאיזה שירצה יעלו. הושע בן אלה רשע היה דכתיב (מלכים ב יז) ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל. והיינו דקאמר רק שבטל את הפרוסדאות ואמר לאיזה שירצו יעלו: **הרוגי ביתר.** בפרק הניזקין (גיטין דף נז.): **מלכרות.** לפי שהן לחין ומאותו הזמן אין כח בחמה לייבשן וחיישינן מפני התולעת לפי שעץ שיש בו תולעת פסול למערכה כדאמרינן (מדות פ"ב מ"ה): **יום תבר מגל.** שבירת הגרזן שפסק החוטב מלחטוב עצים: **מכאן ואילך.** מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו: **דלא יוסיף.** לעסוק בתורה בלילות: **תקבריה אימיה.** כלומר ימות בלא עתו: **בת מלך.** אף על פי שהיה לה שואלת מבת כהן גדול כו' שלא לבייש את השואלת מתוך שאין לה: **מבת כהן גדול.** שהוא קרוב וסמוך למלכות: **סגן.** כהן חשוב ממונה תחת כהן גדול להיות תחתיו ביום הכפורים אם יארע פסול בכהן גדול ביום הכפורים ישמש זה הסגן תחתיו: **משוח מלחמה.** הוא הכהן המכריז במלחמה [ט] מי האיש הירא ורך הלבב וגו' (דברים כ): [י] **אפילו מקופלין ומונחין בקופסא.** אישקרי"ן: **צריכין טבילה.** כולן שלא לבייש את שצריכה טבילה: **שאין אשה אלא לבנים.** אם בניך יהיו מיוחסין הכל קופצין עליהם בין זכרים בין נקבות: **על מנת שתעטרונו בזהובים.** שאחרי הנישואין תתנו לנו תכשיטין. ומילתא בעלמא הוא דאמרי כלומר ובלבד שתתנו לנו מלבושים נאים: **מחול.** סביב לשון מחול הכרם (כלאים פ"ד מ"א): **מראה באצבעו.** ואומר זה ה' קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

הדרן עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

תיקנו ביבנה הטוב והמטיב. פירוש בברכת המזון ומש"ה תקנו יותר על היין הטוב והמטיב טפי מבשאר דברים לפי שהיו [כמו] גדר בכרם ולא נסרחו: **יום תבר מגל.** פירוש שמונעין מלכרות עצים למערכה פירוש משום שחלש כחה של חמה ומגדלין התולעים באילנות ועצים מתולעים פסולים למערכה כדאמר [במדות] (פ"ב מ"ה) שהכהנים בעלי מומין הם מנקרים העצים ומסירין העצים מתולעים שפסולות למערכה: **דלא מוסיף יאסף.** פי' אותו שאינו מוסיף מן הלילות על הימים יאסף: **מאי יאסף תקבריה אימיה.** תימה וכי היה מסופק מאי יאסף אלא נראה לומר דלא מוסיף יסיף [א] ומיהא קבעי גמרא מאי יסיף אבל לעולם הוה ידע דיאסף הוא לשון מיתה כדכתיב (בראשית מט) ויגוע ויאסף אל עמיו: **כל אחד** ואחד מראה הקדוש ברוך הוא באצבעו שנאמר הנה אלהינו זה קוינו לו וגו' נגילה ונשמחה בישועתו:

הדרך עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית

מסורת הש"ס

א) ברכות מח:, ב) ב"ב קכא:, ג) [גיר' ע"י דתניא], ד) [נ"ל יסיף כך א' בב"ב וע"ש ברשב"ם], ה) [בב"ב ליתא אלא כך איתא מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה], ו) [פסחים פב. וש"נ], ז) [עי' הגי' בע"י], ח) כתובות נט:, ט) [נראה שנ"ל אל ירך לבבכם וגו' עי' פרש"י בתורה ובמכות יא. ובסוטה מג.], י) [ד"ה אפילו אחרי ד"ה צריכין],

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' א [טור א"ח סי' קפט]:

רבינו חננאל

רב מתנה [אמר] יום [שנתנו] הרוגי ביתר לקבורה. ובו ביום תיקנו הטוב והמטיב, הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה. יום שפוסקין בו לכרות עצים למערכה, כדתניא [ר"א] הגדול אומר מט"ו באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה מפני שאין יבשין. וכיון שאין יבשין מתליעין. וקא', יום תבר מגל. כלומר, מעתה אין אנו צריכין מגל לחתוך בו עצים. [מכאן ואילך]. פי' מט"ו באב, מי שמוסיף מן הלילה ליום, כלומר, עומד בלילה ושונה שכבר האריך הלילה. ומי שלא יוסיף תקבריה אימיה, שאינו מן החכמים שמנדדין שינה מעיניהן בעולם [הזה] וחיים לעולם הבא.

הדרן עלך
בשלשה פרקים

רבינו גרשום

יום שפוסקין מלכרות עצים למערכה. ומיכן ואילך מוסיפין לעסוק בתורה. **תשש כחה של חמה.** ואינה מייבשת העצים. **יום תבר מגל.** כלומר, מיכן ואילך אין צריכין המגל לכרות עצים. **ודלא מוסיף.** מלילות על הימים לעסוק בתורה, [יסיף], לפי שכבר גדולין הלילות. [**כל הכלים.** המשאילות זו לזו טעונות טבילה, שמא דנדה היון]. **אפי' מקופלין.** חיישינן שמה ישבה עליהן נדה. **לעשות מחול להצדיקים.** שהצדיקים עושין מחול והקב"ה יושב באמצע, ומראין זה לזה ואומרים, הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

הדרן עלך בשלשה פרקים

תורה אור השלם

1. וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ: ישעיהו כה ט

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי כו' דלא מוסיף יסיף ומשום הכי קבעי גמרא מאי:

לעזי רש"י

אישקרי"ן. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

ואמר רב מתנה כו'. ולכך שמחו שזכו לקבורה ושלא הסריחו (רשב"ם ב"ב קכא:). **הטוב והמטיב.** ברכת הטוב והמטיב שבברכת המזון תקנו באותו היום, דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות, כדנפקא לן מהאי קרא וברכת את ה' אלהיך על הארץ וגו' (שם). **שפסקו מלכרות עצים.** מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה, מכאן ואילך תשש כח החמה, ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת וכדאמרינן במדרש איכה ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי אומר שבו כלה זמן קציצה למזבח שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת, ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת (שם). **יום תבר מגל.** שנשברו הקרדומות שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים (שם). **דמוסיף.** מן הלילה על היום לשנות, **יוסיף.** ימים כדכתיב (דברים ל) כי הוא חייך, וכתיב (משלי ג) כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך, שמתוך שהלילות מאריכים והימים מתקצרין צריך לעסוק בלימודו גם בלילה (רשב"ם ב"ב שם). **הדרן עלך מסכת תענית**

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*)הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת תַּעֲנִית וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת תַּעֲנִית וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנְשֵׁי מִינָךְ מַסֶּכֶת תַּעֲנִית וְלֹא תִתְנְשֵׁי מִינָן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **)חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחַאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאֹיְבַי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לִדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת תַּעֲנִית כֵּן תַּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחְיָאה מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוַּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאֲתָבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מָאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

---

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג, **) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.

SHAS MOZNAIM